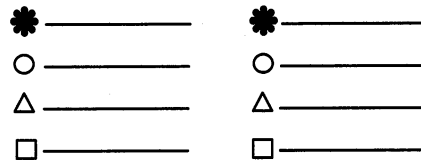

درس اول : زنگ آفرینش

این شعر در قالب مثنوی سروده شده است . از این قالب برای سرودن داستان های بلند استفاده می شود . در این قالب شعری ، هر بیت قافیه ای جداگانه دارد .

مهمترین مثنوی های فارسی عبارتند از : « شاهنامه » فردوسی ، « لیلی و مجنون » نظامی ، « مثنوی معنوی » مولوی و « بوستان » سعدی

شکل گرافیکی مثنوی :

تاریخ ادبیات : نظامی گنجه ای

بزرگترین شاعر داستان سرای ایران در قرن ششم بود . او پنج منظومه به نام های « لیلی و مجنون » ، « خسرو و شیرین » ، « هفت پیکر » ، « اسکندرنامه » و « مخزن الاسرار » دارد .

خواجه عبدالله انصاری

معروف به پیر هرات و ملقب به « شیخ الاسلام » است . در قرن پنجم و در شهر هرات به دنیا آمد . به عربی و فارسی شعر می سرود و تفسیر قرآن نیز می کرد و از پیشگامان نثر مسجع بود .

از آثار او می توان به « الهی نامه » ، « رساله دل و جان » ، « مناجات نامه » و « زادالعارفین » اشاره کرد .

قالب شعر زنگ آفرینش « چهار پاره » است . چهار پاره شامل چند دوبیتی است . این شعر از مجموعه « به قول پرستو » سروده قیصر امین پور است .

قیصر امین پور

استاد دانشگاه و شاعر بزرگ معاصر است که در سال ۱۳۸۶ درگذشت . از آثار او می توان « مثل چشمه مثل رود » ، « تنفس صبح » ، « کوچه آفتاب » ، « به قول پرستو » ، « آینه های ناگهان » و « دستور زبان عشق » را نام برد .

دانش های زبانی و ادبی

تشبیه : از عناصر زیبایی سخنی است و شبیه کردن چیزی به چیزی دیگر را بیان می کند و چهار رکن دارد :

رکن اول (مشبه) : چیزی را که به چیز دیگر شبیه می کنند .

رکن دوم (مشبه به) : چیزی که مشبه را به آن تشبیه می کنند .

رکن سوم (وجه شبه) : ویژگی مشترک بین مشبه و مشبه به است .

رکن چهارم (ادات تشبیه) : کلماتی مثل مانند ، چون ، همچون ، همانند ، چو ، مثل و ...

مثال : گیسوان او چون آبشار طلایی می درخشید

مشبه	ادات	مشبه به	وجه تشبیه
	تشبیه		

آرایه تشخیصی

هرگاه ویژگی های انسان را به غیر انسان نسبت دهیم ، تشخیص (انسان نمایی پدیده ها) نامیده می شود .

مثال : قطره شبم گفت : می خواهم آفتاب شوم . « گفتن » ویژگی انسان است که به قطره شبم نسبت داده شده است .

درس دوم : چشمه معرفت

این درس از کتاب « کویر » دکتر علی شریعتی انتخاب شده است .

دانش های زبانی و ادبی

انواع جمله : جمله ها از نظر معنی و مفهوم به چند دسته تقسیم می شوند :

- ۱- جمله خبری : جمله هایی که خبری را می رسانند : مانند : « علی آمد . » یا « هوا سرد شد . »
 - ۲- جمله امری : جمله هایی که انجام کاری را دستور می دهند . مانند : « کتابم را بیاور . » یا « شیر آب را ببند . »
 - ۳- جمله پرسشی : در مورد مسائلی پرسش می کنند و همراه کلمات پرسشی می آیند .
مانند : « چرا درس نمی خوانی ؟ » یا « برای مسافرت به کجا می روی ؟ »
 - ۴- جمله عاطفی : که از احساسات و عواطف انسان بر می آید و احساساتی از قبیل تعجب ، تحسین ، آرزو ، دعا را منتقل می کند .
جمله عاطفی چهار نوع است :
 - ۱- تعجبی : « عجب هوای سردی ! » یا « چه روز قشنگی ! »
 - ۲- جمله آرزویی : « ای کاش قبول می شدم ! » یا « کاشکی تو هم می آمدی ! »
 - ۳- جمله دعایی : « خدایا ! ما را به راه راست هدایت فرما ! »
 - ۴- تحسین و آفرین : « آفرین بر تو ! » یا « مرحبا بر شما ! » یا « به به ! چه کلاس زیبایی ! »
- علامت جمله خبری و امری ، نقطه (.) است .
علامت جمله پرسشی ، علامت سؤال (؟) است .

نکته : جمله دعایی ، گاهی به صورت منفی هم به کار می رود که جمله « نفرین » نام می گیرد .

حروف هم خانواده : کلماتی که ریشه و حروف اصلی آن ها یکی است و از نظر معنایی هم به هم نزدیک هستند .

نکته ۱ : بعضی از کلمات از زبان عربی به زبان فارسی وارد شده اند که به آن ها « کلمات دخیل بی نشانه » می گویند .

این گونه کلمات سه حرف اصلی دارند که از ریشه کلمه است و در همه کلمات هم خانواده وجود دارد .

مثال : تدریس : درس ، مدرسه ، دروس ، مدرس (د ر س)

نکته ۲ : برای هم خانواده ساختن کلمات فارسی کافی است که به اسم ها و کلمات داده شده ، پسوند یا

پیشوند افزوده یا اگر فعل باشد ، شخص های دیگر فعل یا بن ماضی و مضارع فعل ، هم خانواده

آن ها به حساب می آیند .

مثال : ورزش : ورزشی ، ورزشگاه ، می شنوم : شنیدن ، می شنیدم

۱- برای هر کلمه، یک هم‌خانواده بنویسید.

(۱) اعجاز (۲) غرق (۳) نقطه (۴) معصوم

۲- با توجه به حکایت «اندرز پدر» عبارت دیگری بیابید که سجع داشته باشد.

۳- در عبارت «همه شب دیده بر هم نبسته»، «دیده بر هم نبستن» کنایه از چیست؟

۴- واژه‌ی صحیح را با توجه به معنی جمله در جای خالی قرار دهید.
(الف) مسلمانان دو ماه محرم و را گرامی می‌دارند. (سفر- صفر)
(ب) هیچ‌کس او را نمی‌شناسد، او در این جا است. (قریب- غریب)

۵- بیت «از ظلمتِ خود، رهایی‌ام ده با نور خود آشنایی‌ام ده» به چه معنی است؟

۶- قالب شعری «دو بیتی نو یا چهار پاره» را با کشیدن شکل توضیح دهید.

۷- معنی بیت «جهان جمله فروغ روی حق دان/ حق اندر وی ز پیدایی است پنهان» را بنویسید.

۸- در عبارت زیر، کدام کلمات مثل قافیه در شعر هستند؟
دانایی ده که از راه نیفتیم، بینایی ده تا در چاه نیفتیم.

۹- برای هر یک از کلمه‌های زیر، دو هم‌خانواده بنویسید.

جاذبه ← مزرعه ← خالق ← معرفت ←

۱۰- عبارت «توفیق ده تا، در دین استوار شویم، نگاه دار تا، پریشان نشویم» به چه معنی است؟

۱۱- این دو بیت «مولوی» با کدام بخش از درس ۲ ارتباط دارد؟

این درختانند همچون خاکیان دست‌ها برکرده‌اند از خاکدان
با زبان سبز و با دست دراز از ضمیر خاک می‌گویند راز

۱۲- معنی و مفهوم عبارت «الهی، دلی ده که در کار تو جان بازیم، جانی ده که کار جهان سازیم» چیست؟

۱۳- معنی این بیت را بنویسید.

هم قصهٔ نانموده دانی هم نامهٔ نانوشته خوانی

۱۴- معنی و مفهوم عبارات زیر را بنویسید.

«دانایی ده که از راه نیفتیم، بینایی ده تا در چاه نیفتیم، دست گیر که دست آویز نداریم»

۱۵- معنی بیت «ای هست گُن اساس هستی کوتاه ز درت درازدستی» را بنویسید.

۱۶- از شیخ محمود شبستری چه می‌دانید؟

۱۷- در بیت «از ظلمتِ خود رهایی‌ام ده با نور خود آشنایی‌ام ده»، کلمات [خود] در مصراع اول با دوم چه تفاوتی دارند؟

۱۸- معنی واژه‌های زیر را بنویسید.

(۱) غوغا (۲) فارغ (۳) زائر

۱۹- این دو بیت، چه آرایه‌هایی دارند؟

این درختانند همچون خاکیان

با زبان سبز و با دست دراز

دست‌ها برکرده‌اند از خاکدان

از ضمیر خاک می‌گویند راز

۲۰- قالب شعری چهارپاره یا دو بیتی نو را توضیح دهید.

۲۱- کدام گزینه با مفهوم کنایه‌ی موجود در عبارت زیر ارتباط بیش‌تری دارد؟

«جان پدر، تو نیز اگر بخفتی، به از آن در پوستین خلق افتی»

- (۱) از بدان نیکویی نیاموزی / نکند گرگ، پوستین دوزی
- (۲) یکی زان میان غیبت آغاز کرد / در ذکر بیچاره‌ای باز کرد
- (۳) به چه کارت آیدت جهان‌داری / مردنت به، که مردم آزاری
- (۴) کجا خود شکر این نعمت گزارم / که زور مردم‌آزاری ندارم

۲۲- معنای نام همه‌ی شخصیت‌های داستان «کژال» صحیح می‌باشد، به جز

- (۱) روناک: روشن
- (۲) هزار: نیرومند
- (۳) کژال: غزال
- (۴) کابوک: کبوتر

۲۳- با توجه به عبارت «کژال جیغ زنان و مویه کنان، راه رفته را برگشت» معنی واژه‌ی مشخص شده در کدام گزینه نیامده

است؟

- (۱) گریه
- (۲) زاری
- (۳) فریاد بلند
- (۴) ناله‌ی آهسته

۲۴- معنی واژه‌ی «سرشار» در کدام گزینه نیامده است؟

- (۱) مالا مال
- (۲) شور و هیجان
- (۳) پر
- (۴) لبریز

۲۵- معنی واژه‌ی «معرفت» در کدام گزینه نیامده است؟

- (۱) شناخت
- (۲) بینش
- (۳) عارف
- (۴) آگاهی

۲۶- کدام یک از گزینه‌های زیر با عبارت داده شده، هم‌خوانی ندارد؟

«درختان سرسبز باغ، شاخه‌ی دست‌های خویش را به آسمان برافراشته بودند و دعا می‌کردند و گل‌بوته‌ها در گوش نسیم آمین می‌گفتند»

- (۱) کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند/ نه همه مستمع‌ی فهم کند این اسرار
- (۲) ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند/ تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری
- (۳) هرکس به طریقی صفت حمد تو گوید/ بلبل به غزل‌خوانی و قمری به ترانه
- (۴) توحیدگوی او نه بنی‌آدم‌اند و بس/ هر بلبلی که زمزمه بر شاخسار کرد

۲۷- در کدام مصرع، جمله‌ی امری مشاهده نمی‌کنید؟

- (۱) مخسب ای دیده چندین غافل و مست
- (۲) چو بیداران برآور در جهان دست
- (۳) ای شکم خیره به نانی بساز
- (۴) تا نکنی پشت به خدمت دو تا

۲۸- مفهوم کدام بیت با سایر گزینه‌ها نزدیکی معنایی کم‌تری دارد؟

- (۱) جهان جمله فروغ روی حق دان/ حق اندر وی ز پیدایی است پنهان
- (۲) برگ درختان سبز در نظر هوشیار/ هر ورقش دفتری است معرفت کردگار
- (۳) چشم بگشا که جلوه‌ی دلدار/ به تجلی است از در و دیوار
- (۴) یک جهان بر هم زدم تا جمله بگریزم تو را/ من چه می‌کردم به عالم گر نمی‌دیدم تو را

۲۹- نوع حرف «را» در کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟

- (۱) پدر را گفتم: این‌ها مرده‌اند.
- (۲) مصحف را در کنار گرفتم.
- (۳) حاکمی را گفتند: او بی‌تقصیر است.
- (۴) جهان را بلندی و پستی تویی.

۳۰- در بیت زیر ادات تشبیه کدام است؟

«بزد تیغ و بنداخت از بر سرش/ فرو ریخت چون رود خون از برش»

- (۱) تیغ (۲) سرش (۳) رود (۴) چون

۳۱- معنای واژه‌ی «فروغ» در کدام گزینه نیامده است؟

- (۱) انعکاس (۲) روشنی (۳) نور (۴) پرتو

۳۲- تعداد جمله در کدام بیت به درستی نوشته شده است؟

- (۱) هم تو به عنایت الهی/ آنجا قدمم رسان که خواهی (۳ جمله)
(۲) شبم از روی برگ گل برخاست/ گفت می‌خواهم آفتاب شوم (۴ جمله)
(۳) غنچه هم گفت گرچه دلتنگم/ مثل لبخند باز خواهم شد (۲ جمله)
(۴) این زندگی حلال کسانی که همچو سرو/ آزاد زیست کرده‌اند و آزاد می‌روند (۲ جمله)

۳۳- معنی واژه‌ی «رهسپار» در کدام گزینه نیامده است؟

- (۱) عازم (۲) راهپیمایی (۳) مسافر (۴) روانه شدن

۳۴- معنی واژه‌ی «فارغ» در کدام گزینه نیامده است؟

- (۱) آسوده (۲) رها شده (۳) دست کشیده از کاری (۴) سازگار

۳۵- درباره‌ی مفهوم عبارت «در پوستین خلق افتادن» در کدام گزینه سخن گفته نشده است؟

- (۱) به بد گفتنِ خلق چون دم زدی (= سخن گفتن)/ اگر راست گویی سخن، هم بدی
(۲) حسودی پسندت نیامدت ز دوست/ که (= چه کسی) معلوم کردت که غیبت نکوست؟
(۳) میان دو کس جنگ چون آتش است/ سخن‌چین بدبخت هیزم‌کش است
(۴) نه بیداد از او بهره‌مند آیدم/ نه نیز از تو، غیبت پسند آیدم

۳۶- عبارت «دانایی ده که از راه نیفتیم و بینایی ده تا، در چاه نیفتیم» با کدام یک از ابیات زیر ارتباط معنایی دارد؟

- (۱) ای یاد تو مونس روانم/ جز یاد تو نیست بر زبانم
(۲) از ظلمت خود رهایی‌ام ده/ با نور خود آشنایی‌ام ده
(۳) هم قصه‌ی نانموده دانی/ هم نامه‌ی نانوشته خوانی
(۴) ای همت کن اساس هستی/ کوه ز درت دراز دستی

۳۷- کدام بیت با مفهوم آیه‌ی «اهدنا الصراط المستقیم، صراط الذین انعمت» ارتباط دارد؟

- (۱) هم قصه‌ی نانموده دانی/ هم نامه‌ی نانوشته خوانی
(۲) ای کارگشای هرچه هستند/ نام تو کلید هرچه بستند
(۳) هم تو به عنایت الهی/ آنجا قدمم رسان که خواهی
(۴) ای هست کن اساس هستی/ کوه ز درت درازدستی

۳۸- در کدام گزینه، آرایه‌ی تشبیه به کار نرفته است؟

- (۱) دامن پاکت ای فرشته‌ی مهر
(۲) یعنی که نمودند در آینه‌ی صبح
(۳) این عمر به ابر نوبهاران ماند
(۴) تا افق‌های دور کوچ کنم
باغ آینه‌گونِ توحید است
کز عمر شبی گذشت و تو بی‌خبری
وین دیده به سیل کوهستان ماند
باز پیغمبر بهار باشم

۳۹- مصراع «جهان، جمله فروغ روی حق‌دان» با کدام یک از ابیات زیر ارتباط معنایی ندارد؟

- (۱) به هرجا بنگرم کوه و در و دشت
نششان از قامت رعنا تو بینم

- (۲) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
(۳) شیدا از آن شدم که نگارم چو ماه نو
(۴) جز خدا نیست که شد جلوه‌گر از هرچه که هست
- آینه‌ی رازهاست جلوه‌ی روی خداست
ابرو نمود و جلوه‌گری کرد و رو بیست
دوست پیدا به شهود من و برهان من است

۴۰- نوع جمله از نظر مفهوم در کدام گزینه با سایر گزینه‌ها متفاوت است؟

- (۱) آفرین جان‌آفرین پاک را
(۲) هرچه بینی کم است
(۳) امان از دست‌های پنهان شیطان
(۴) چه بیراهه می‌روند

۴۱- عبارت «نسیم، مانند مادری مهربان و آداب دان که به کودکان خویش، حق‌شناسی و ادب می‌آموزد.» چه آرایه‌ای دارد؟
(۱) تشبیه (۲) تشخیص (۳) تضاد (۴) موارد ۱ و ۲

۴۲- عبارت زیر چند جمله است؟

- شخصی را پسر در چاه افتاد. گفت: جانِ بابا، جایی مرو تا من بروم و طناب بیاورم و تو را بیرون کشم.
(۱) پنج جمله (۲) شش جمله (۳) هفت جمله (۴) هشت جمله

۴۳- این دو بیت در مجموع چند جمله است؟

- شبم از روی برگ گل برخاست
دُرّه ذرّه به آسمان بروم
(۱) چهار جمله (۲) پنج جمله (۳) شش جمله (۴) هفت جمله
- گفت: می‌خواهم آفتاب شوم
ابر باشم، دوباره آب شوم
(۱) چهار جمله (۲) پنج جمله (۳) شش جمله (۴) هفت جمله

۴۴- در عبارت «جان پدر! تو نیز اگر بخفتی، به از آن که در پوستین خلق افتی» منظور از در پوستین خلق افتادن چیست؟
(۱) به مردم خدمت کردن
(۲) مردم‌آزاری کردن
(۳) در کار مردم کنج‌کاوی کردن
(۴) غیبت مردم را کردن و در مورد آن‌ها سخن گفتن

۴۵- در کدام گزینه تشبیه به کار رفته است؟

- (۱) پرهیزگار باش که دادار آسمان
(۲) هر کاو عمل نکرد و عنایت امید داشت
(۳) فضل خدای را که تواند شمار کرد
(۴) بخشندگی و سابقه‌ی لطف و رحمتش
- فردوس جای مردم پرهیزگار کرد
دانه نکشست ابله و دخل انتظار کرد
یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد
ما را به حسن عاقبت امیدوار کرد

۴۶- این دو بیت اثر کدام شاعر است؟

- این درختانند هم چون خاکیان
با زبان سبز و با دست دراز
(۱) تذکرة الاولیاء عطار نیشابوری
(۲) بوستان سعدی
(۳) مثنوی مولانا
(۴) گلشن راز شیخ محمود شبستری
- دست‌ها بر کرده‌اند از خاکدان
از ضمیر خاک می‌گویند راز

۴۷- مصرع دوم بیت «روی هر شاخه جیک جیک کنم» کدام است؟

- (۱) در دل آسمان رها باشم (۲) باز پیغمبر بهار شوم
(۳) تا افق‌های دور کوچ کنم (۴) روز و شب رائر حرم باشم

۴۸- در کدام گزینه آرایه‌ی تشخیص وجود ندارد؟

- (۱) برگ درختان سبز در نظر هوشیار
(۲) زنگ تفریح را که زنجره زد
هر ورقش دفتری است معرفت کردگار
باز هم در کلاس غوغا شد

۳) شب ز اسرار علی آگاه است

دل شب محرم سرالکله است

۴) ماه فروماند از جمال محمد

سرو نباشد به اعتدال محمد

۴۹- در کدام گزینه معنای همه‌ی واژه‌ها به درستی نوشته نشده است؟

۱) مونس: همدم / مصحف: کتاب آسمانی / فارغ: آسوده

۲) زنجره: سیرسیرک / طفولیت: کودکی / فروغ: روشنایی

۳) رهسپار: آینده / افق: کرانه آسمان / زائر: زیارت کننده

۴) کام: خواسته / ابد: همیشگی / رها: آسوده

۵۰- کدام گزینه با گزینه‌های دیگر متفاوت است؟

۱) به آینده توجه کن ۲) دوستی را بدید

۳) به نتیجه برس

۴) به دوست محبت کن